

تَعْلِيمُ الْمَرْأَةِ الْعَرَبِيَّةِ

ԿՐԹԱՐԱՆ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՅՕՐԻՆԵԱՅ

ԱՔԲԱԶԱՄ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

ՏՊԱԳՐԵԱԼ

ԽԱԽԻՔ Պ. ՄԻՆԱՍ ՍԸԼԻԵԱՆԻ

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولنشد

رخصتنامه نومروسی ۲۰۱

Կ. ՊՕԼԻՍ

(ՄԻՀՐԱՆ) Մարտիկապոստ պապ ալի ճառուսի Ն^o 7

1884

6957 p. 14.

تَعْلِيمًا لِلنَّاسِ اِلْتِمَانِي

ԿՐԹԱՐԱՆ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱԶՄԱՆԻ ԹԻՒՆԻ
ՅՈՐԴԱՆԱՆ

ԱՔԱԶԱՄ ՄԱՏԹԻՈՍԵԱՆ

ՏՊԱԳՐԵԱԼ

ԾԱԽԻԻՔ Պ. ՄԻՆԱՍ ՍԸԼԻԵԱՆԻ

معارف نظارت جليله سنك رخصتيله طبع اولتمشدر

رخصتنامه نومروسی ۲۰۱

Կ. ՊՕԼԻՍ

(ՄԻՀՐԱՆ) Մաթպատաթ պատպ ալի ճատեկի Ն^օ 7

1884

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ

Օսմանեան լեզուի ընթերցանութիւնը սոյն դասագրքով սորվիլ ուղղոյները պարտաւորեալ են .

1. Հարցումներն ու իրենց Պատասխաններն 'ի բերան ուսանիլ :

2. Մինչեւ ճիշդ դասը միայն գրերը ճանչնալ եւ անոնց անունները տալ :

3. Ճիշդ դասէն մինչեւ 11րդ դասի օրինակները ձայնանիշերուն համեմատ հեգելով կարդալ :

4. 11րդ դասէն մինչեւ վերջին դասն առանց հեգելու կարդալ :

5. Իւրաքանչիւր դասի օրինակները դասատուն առջեւ սեւ տախտակի կամ պատի վրայ կաւիճով կարենալ գրելու համար, թղթի վրայ գրչով նախապէս առանձինն վարժութիւն ընել :

ԿՐԹԱՐԱՆ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԼԵԶՈՒԻ

1. ԴԱՍ

Հ. Օսմ. լեզուն ինչպիսի լեզու է, և իւր
գրերը քանի՞ հատ են :

Պ. Օսմ. լեզուն իւրերեւելի, պարբերելի և արբերելի
լեզուներէն կազմակերպուած լեզու մ'է, և իւր
գրերն 32 հատ են, որոնց ձայնն ու անունն
ալ ահաւասիկ.

Էլիֆ ١, պէ ٢, փէ ٣, թէ ٤, սէ ٥,
ճիմ ٦, չիմ ٧, հա ٨, խը ٩, տա ١٠, զա ١١,
ձ ١٢, բէ ١٣, զէ ١٤, ժէ ١٥, սին ١٦, շին ١٧, սատ
١٨, տատ ١٩, թը ٢٠, զը ٢١, այն ٢٢, զայն ٢٣,
ֆէ ٢٤, գաֆ ٢٥, քեաֆ ٢٦, կեաֆ ٢٧, լամ ٢٨,
միմ ٢٩, նուն ٣٠, վաւ ٣١, հէ ٣٢, եէ ٣٣ :

Հ. Այս 32 գրերուն ինչ կըսուի :

Պ. հեթ-հեթ (հուրուֆը հէճա حروف هجا)
կըսուի :

2. ԴԱՍ

Հ. Գրերը կցելու կողմանէ քանի՞ կը-
բաժնուին :

Պ. Խօնելի գրեր (հուրուֆը ինֆիսալ *حروف انفصال*) և Խօնելի գրեր (հուրուֆը իթթիսալ *حروف اتصال*) անունն են երով երկուքի կը բաժնուին : Վարը փակագծին մէջ գրուած 7 հատը Խօնելի գրերն և միւս 23 հատն ալ Խօնելի գրերն են :

(١ د ذ ر ز و) ب پ ت ث
ج چ ح خ س ش ص ض ط ظ ع غ
ف ق ك گ ل م ن ه ی .

Հ. Ի՞նչու համար փակագծին մէջ գրուած 7 հատին Խօնելի գրերն և միւս 23 հատին ալ Խօնելի գրեր կ'ըսուի :

Պ. Որովհետեւ փակագծին մէջի 7 հատը բնաւ իրարու չեն կցուիր, իսկ միւս 23 հատը միշտ իրարու կը կցուին :

3. ԴԱՍ

Հ. Գրերը ձայնի կողմանէ ի՞նչ բաժանուամն ունին :

Պ. Խօնելի գրեր (հուրուֆը սեգիլէ *حروف ثقيله*) և Խօնելի գրեր (հուրուֆը խաֆիֆէ *حروف خفيفة*) անունն են երով ուրիշ երկու բաժանուամն ալ ունին : Վարը փակագծին մէջ գրուած 9 հատը Խօնելի գրերն և միւս 23 հատն ալ Խօնելի գրերն են :

(ح خ ص ض ط ظ ع غ ق) ا ب
پ ت ث ج چ د ذ ر ز س ش ف
ك گ ل م ن و ه ی

Հ. Ի՞նչու համար 9 հատին Խօնելի գրեր և 23 հատին ալ Խօնելի գրեր կ'ըսուի :

Պ. Որովհետեւ 9 հատը Խօնելի գրերն և 23 հատն ալ Խօնելի գրեր կ'ըսուին :

4. ԴԱՍ

Հ. Խօնելի գրեր կցմանը մասին ի՞նչ գիտելիք կայ :

Պ. Բառից սկիզբն ու մէջն ու մանց տեղ կոր գծիկ մը՝ ումանց միայն գլուխը՝ և ումանց առջևի կէսը կը գրուի, իսկ բառից վերջն աւելնուն ալ ամբողջ ձեւը կը գրուի, ինչպէս

بب پپ تت ثث جج چچ ضض
خخ سس شش صص ظظ عع غغ فف قق
كك گك لل مم نن هه یی

Հ. Այս օրինակաց մէջ ի՞նչ կը տեսնուի :

Պ. Կը տեսնուի որ սկիզբն ու մէջն եկած գրերուն վրայ Խօնելի գրերն չեն գրուած :

Պ. Բնչր զերն Են . զոր օրինակ

ح خ ص ض ط ظ ع غ ق

Հ. Իսթրիէ յայտնելու միայն է, — ճայնե՞րը կը
ցուցնէ :

Պ. Ոչ, երբեմն ալ է, օ ձայները կը ցու-
ցնէ :

7. ԴԱՍ

Հ. Եւ Գրեթուն վրայ ի՞նչ գիտելիք
կայ :

Պ. Շատ անգամ | գիրն եւթն յայնն ու
 նեցող գրերէն ետքը՝ 5 գիրն եւթն յայնն ու
 նեցող գրերէն ետքը՝ և 9 գիրը եօթն յայնն
 ունեցող գրերէն ետքը կը դրուին անոնց
 ձայնն աւելի որոշ ընելու կամ երկարելու
 համար, և թուրքերէն բառից նկատմամբ
 յայնն (հարէքէի հարֆիյէ حرفة)՝ իսկ
 Պարսկերէն ու Արաբերէն բառից նկատմամբ ալ
 եւթն (հարֆը մէտտ حرف مد) կը կոչուին.
 զոր օրինակ

يَا نَا مَا نَا ضَا عَا حَا زِي شِي فِي هِي
غِي طِي چُو دُو كُو قُو خُو صُو

Հ. Երանտիկեան ճայներն ի՞նչպէս կը կոչուին :

Պ. —, Ը, —, օ ճայնեղը Լեւոյն Յայնաւոր (հարէ.

քէի սէգիլէ (حركة شقيه) և է, ե, ի-, էօ ճայներն աւ
 ԲՆԱՅԻՄԱՆ Հարէ.քէի խաֆիֆէ (حركة خفيفة) կը կոչ-
 ուին :

8. 7.5.5

Հ. Վառնկն ի՞նչ է:

Պ. Իսլամական միջնամասնական հիմնական բեր-
նէն ելած մէկ կամ աւելի գիր է, որուն ճաճ-
կերէն (հէճա هجا) կ'ըսուի . զոր օրինակ

پَ صِ لَ قَا لَا يِ دِي كُو بُو دَر
شَن نَشَ مَك فِن مِّن رِش بُل تَب سَن
پَار رِن سُو قِرَپ دُورَت

Հ. Վանկի մը մէջի յայտնելն որ գրոյն սե-
փականեայ է :

Պ. Վանկլին առաջին գրոյն սեփականեալ է, այս պատճառաւ ամէն վանկի առաջին գրոյն ձառնաւ (միւթէհարրիք مَحْرُك)՝ և անոր հետ միատեղ հնչուող հետևորդ գրոյն կամ գրերուն ալ նշանաւ (սաքին ساکن) կ'ըսուի. ըստ այսքմ ք վանկերուն ق ب գրերը ձառնաւ և پ ر ل գրերն ալ նշանաւ են :

9. 7.5.5

Հ. Բառն ի՞նչ է :

Պ. Նշանակութիւն ունեցող վանկ մը կամ իրարու միացած մէկէն աւելի վանկէ, որուն ծածկերէն (քէլիմէ ڪه) կ'ըսուի. զոր օրինակ

هَبْ سِنِ كُلِّ نَا بِي صُو خَلَقَ مِسْكَ
بُرْجَ شَالِ مِيلِ سُوْدَ گُولِ صُوْچَ طُوْقِ
بَدَرَ صَفَرَ كُتَبَ شَرَبَتِ قِرْمِزِ سُنْبُلِ ظَالِمِ
بِيْلَاكِ كُوْنَشِ يَارِيْنِ كُوْرَشْمَاكِ بُوْلَانَقِ قُوْبَاْرَمَقِ

Հ. Բառ մ'իւր վանկերուն նայելով ի՞նչ պէս կը կոչուի :

Պ. Եթէ մէկ վանկով է, ۱۰۰۰۰ (պիր հէճա - ۱۰۰۰۰) եթէ երկու վանկով է, ۱۰۰۰۰۰ (իքի հէճա ۱۰۰۰۰۰) եթէ երեք վանկով է, ۱۰۰۰۰۰۰ (քէսիրիւլ - հէճա ۱۰۰۰۰۰۰) կը կոչուի :

10. ԳԱՍ

Հ. Գրոյն վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ :

Պ. Այս գիրն Արաբերէն բառից վերջն երեք ձևով կը գրուի, այսինքն

1. Այս ձևով, որուն ۱۰۰۰۰ (թաի թա - ۱۰۰۰۰) կ'ըսուի. զոր օրինակ

يَتِ وَقْتِ مَوْتِ سَمَتِ صَمَتِ اَثَبَاتِ التَّفَاتِ

2. Այս ձևով, որուն ۱۰۰ (թայի կիրա ۱۰۰) կ'ըսուի. զոր օրինակ

كَثْرَةَ قُدُوَّةِ صُورَةِ قُدْرَةِ زَجَّةِ خِدْمَةِ ظَلَمَةِ

3. Այս ձևով, այսինքն առանց ۱۰۰۰۰ (Թաի մէվգուֆէ ۱۰۰۰۰) կ'ըսուի. զոր օրինակ

تَذَكَّرْهُ قَبِيْلَهُ مَدْرَسَهُ دَرَجَهُ مَنَزَلَهُ مَشْهُودَهُ مَخَابِرَهُ

Հ. Գրոյն վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ :

Պ. Այս գիրն ալ շատ անգամ թուրքերէն և Պարսկերէն բառից վերջը ۱۰۰۰۰ (Թաի մէվգուֆէ ۱۰۰۰۰) կ'ըսուի. զոր օրինակ

دَرَهُ يَارَهُ تَكْنَهُ سَبْرَهُ پَرَدَهُ خَانَهُ خَسَمَهُ

11. ԳԱՍ

Հ. Կարգացուելիք բառն եթէ թուրքերէն բառ մ'ըլլայ, ի՞նչպէս կարգաւու է :

Պ. Եթէ իւր առաջին վանկը ۱۰۰ (Թաի թա - ۱۰۰) նայ, յաջորդ վանկերն ալ ۱۰۰ (Թաի թա - ۱۰۰) կարգաւու է, իսկ եթէ ۱۰ (Թաի թա - ۱۰) ունենայ, յաջորդ վանկերն ալ ۱۰ (Թաի թա - ۱۰) կարգաւու է, մինչև իսկ մեզմ գրով ալ գրուած ըլլան. զոր օրինակ

يَلَكُنْ كَوْشَكَ دَلِي سِرْكَهٖ بَشَكْ دِيرَكَ كُوجُكَ
 بَلُوكْ يَكْرِمِي تَنَكَّهٖ سُبُورْكَهٖ قَرَهٖ بَالَقِ يَارْدَمِ
 چَادِرِ قُوجَهٗ طَرْنَقِ خَرَسَزِ قَرِيْقِ قَالْدِيرِمِ
 باصْدِرْمَهٗ پُورْتَقَالِ

Հ. Այս կանոնէն զարտուղեալ բառեր կը գտնուին :

Պ. Այս կը գտնուին, ինչպէս են հետեւեալ մէկ քանի բառերը :

أَلَا لِيُؤْنَ كَيْمُونُ قَهْوَهٗ أَفْجَهٗ تَيُورُ

12. ԴԱՍ

Հ. Բնիկ և փոքր գրերուն վրայ ի՞նչ գիտե լիք կայ :

Պ. Երբեմն Բնիկ բնիկը փոքր նշանով և փոքր բնիկ ալ Բնիկ նշանով կը հնչուին՝ մանաւանդ երբ փոքր բնիկ հետ կարդացուող հետեւորդ գիրը Բնիկ բնիկ ըլլայ . զոր օրինակ

حِكْمَتٌ خُدَا ضِيَاْفَتٌ صَفَا . بَحْتٌ شَخْصٌ لَطْفٌ
 فَقِيرٌ زَنْدَانٌ سَمَهٗ

Հ. Եւ Գրերուն վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ :

Պ. Այս երկու գրերը տառական մասնաւոր հետ մը չունին, այլ իրենց ունեցած նշանով ի՞նչ որ ըլլայ, ըստ այնմ փոքր կամ Բնիկ ձայնով հնչումն կ'ունենան . զոր օրինակ

أَشَكْ أَرْضِ إِيشِ إِصْرَارِ أَوْزَمِ أوردَكَ أَغُورِ
 اردو عَبَثِ عِلَاجِ عصمتِ عُمَرَانِ عُمَهٗ عُرْلَهٗ
 عُثْمَانِ

Հ. Բնիկ նշանով ունեցող Գրերն երբ իրենցմէ ետքը Գրին ունենան, ի՞նչպէս կը կարդացուին :

Պ. Փոխանակ Գրի կարդացուելու՝ Գրի, Բնիկ կը կարդացուին . զոր օրինակ

كَارِ شَكَارِ كَاسَهٗ كَاوِ كَاهِ نَكَارِ

13. ԴԱՍ

Հ. Նշանակութիւն զատ ուրիշ ի՞նչ գործածական նշաններ ալ կան :

Պ. Բնիկ (մէտտ), Բնիկ (թէշտիտ), Բնիկ (հէմլէ), Բնիկ (թէնկին)

անուաններով ուրիշ չորս տեսակ նշաններ աւ
կան :

Հ. Ո՞րն է եւրոպական նշանն :

Պ. Այս () նշանն է, որ հարկ եղած ատեն
մինակ 1 էլիֆ գրոյն վրայ կը գրուի՝ ու անի-
կա - ձայնով կամ եւրոպական կարգացուի, և եւրոպական
(էլիֆի մէմուուտէ (الف ممدوده) կը կոչուի. զոր օ-
րինակ

آو آب آش آت آدم آصه أرسلان آديم
آلش آبرى آتون آزاد آينه آغلامق صحرآء
سودآء اجراآت

Հ. Ո՞րն է եւրոպական :

Պ. Այս () նշանն է, որ Պարսկերէն և Արա-
բերէն բառից մէջ իրարու քով գտնուող երկու
նոյն գրերէն միոյն վրայ կը գրուի, և միւսը
կը վերցուի. զոր օրինակ

رد حق سر ام در بقال بزاز كره ماده
حصه دقت همت جنت قوت قبه فرخ

14. ԴԱՍ

Հ. Գերմանական նշանն որն է :

Պ. Այս նշանն է, որ արաբերէն բառից
մէջ 1 և 2 գրերուն վրայ կամ առանձինն կը
գրուի. զոր օրինակ

بدأ رأس مآل مأمور قائل جائز فائض سائر
سؤال مؤجر مؤمن رؤس جزء سوء شئ بناء

Հ. Թէպէտ նշանն որն է :

Պ. Այս () նշանն է, որ հարկ եղած ատեն
է, որ 'ի հարկին արաբերէն բառից ծայրը կը
գրուի, և բառը կարդալու ատեն իւր վերջը
ձայնը կ'աւելցուի. զոր օրինակ

مادة دفعة رحمة عناية بناء قضاء نظاما بحرا
عن قصد محقق مشار مفعول

Հ. Ինչպէս եւրոպական օրինակաց մէջ ու-
շադրութեան առնելու ի՞նչ բան կայ :

Պ. Ծայրերէնին առնելու ինչպէս նշաններ
բառից վերջը ինչպէս եւրոպական մը և
նշաններ ինչպէս վրայ աւելցուի գրուած է :

15. ԴԱՍ

Հ. Տառ ض գրոյն հնչմանը մասին ի՞նչ
գիտելիք կայ :

Պ. Այս գիրը վարը փակագծիւ դրուած մէկ
բանի բառից մէջ + գրոյն պէս կը հնչուի, իսկ
ուրիշ բառից մէջ առ հասարակ և գրոյն պէս.
զոր օրինակ

(ضَرَبَ قَاضِي اَرْضِيَه) ضَمَقَ قَرْضَ ضَرَر مَرَضَ
حُضُورَ ضَاطِطَ مَقْبُوضَ غَرَضَ ضَمِيرَ مَعْرُوضَ رَوْضَه

Հ. Թը ط գրոյն հնչմանը մասին ի՞նչ գի-
տելիք կայ :

Պ. Այս գիրն ալ մաս մը թուրքերէն բառից
մէջ + գրոյն պէս կը հնչուի . զոր օրինակ

طَار طَاغ طُون طَنَا طَيَّاقَ اَوْطَهَ آطَه طُولَابَ
طُوغَش طَارِي طُولَه طُورْمَقَ اَوْطُون طُولَاشَقَ

ԴԱՍ 16.

Հ. Ղայն غ գրոյն վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ :

Պ. Այս գիրը թուրքերէն բառից մէջ եր-
բեմն մեր և գրոյն ձայնին պէս հնչել սովո-
րութիւն եղած է . զոր օրինակ :

؛ գրոյն պէս հնչուող

طَالَعَه يورغون يورغان بلغور چالغی طالغی

شاشغین بۇرغۇ صَارغِي اُوغۇن قَارغَه طُوغِي
قَبُورغَه غَزِيْنُو

؛ գրոյն պէս հնչուող

صُوغُقُ قُوغَه يَغُورْدُ قُغُوش قُوغَان قُوغَقُ
قَلَاغُوز قِرَاغِي قِيغَلْجِي طَعَارْجِقِ آغُسُوسُ
اَوْقَلَاغِي قُوغَاَلَامَقُ

17. ԴԱՍ

Հ. Քեաֆ ك գրոյն վրայ ի՞նչ գիտելիք
կայ :

Պ. Այս գիրը թուրքերէն խելմը բառերու
մէջ իբր ڪ և կը հնչուի և ڪ և ڪ և ڪ կամ ڪ
և ڪ կը կոչուի . զոր օրինակ

اَكْ يَكْ جَاكْ اَوْكْ صُوكْ يُوْكْ دَكْزْ صُكْرَه
طُوكُوز قُوكُشُو كَكِش يَاكُش اَكْشَه طُوكُمَقُ
سِيَكْ يَكِي گُوكُلْ يِيَكَار سِيَكِير آكَا بَكَا شُوكَا
بُوكَا آكُمَقُ چَكَه سَكْسَار تَكْگَرِي آكْسِيَزِيْن

دَكْلَمَكَ اَكْلَامَقْ بَكْرَمَكَ يَالَكْرَ قَرَاكْلَقِ اَوُكُورَغَه

Հ. Եւ երբ իմ ղեկավարն է հնչումը ցուցու-
նելու համար ի՞նչ նշան կը գործածուի :

Պ. Օրինակաց մէջ տեսնուածին պէս շատ
անգամ վրան երեք կէտ կը դրուի :

18. ԴԱՍ

Հ. Կեսֆ Եւ դրոյն վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ :

Պ. Այս գիրն՝ որ Եւսէ Զարի ալ կը կոչուի,
թուրքերէն մաս մը բառերու մէջ երբեմն Եւ Եւ
գրերուն պէս ալ կը հնչուի. զոր օրինակ

Ե դրոյն պէս հնչուած

اَوُكُود بُوَكُو دُوَكُم زُكُورَت كُوكُوس كُوكُم
اَكَّه دَكِل بَكَنَمَك بِلَهَكِي دَكِرْمَان دَكِرْمِي
اَوِكِي دَكِشَمَك كُوكِي سَكُود چُوكَن

Ե դրոյն պէս հնչուած

چِيك بَك اَكِرِي اِيَكْدَه دَكِمَك اِيَكْنَه هَكْبَه
دَكَنَك اَكَمَك اَوَكْرَمَك اِيَكْرَمَك اَكَلْنَمَك

بُوَكْرَبَه چَكْنَهَمَك

Ե դրոյն պէս հնչուող

اَوُكُر سُوَكَمَك دُوَكَمَك اَوُكَمَك دُوَكَه دُوَكَن
كُوكُر كُوكُرْتَه كُوكُرَجِيْن اَوُكُوتَمَك كُوكُشَمَك اَوُكُشَدِيَرَه

19. ԴԱՍ

Հ. Վալ Եւ դրոյն վրայ ի՞նչ գիտելիք
կայ :

Պ. Կամ خَوِ ով սկսեալ մաս մը Պարս-
կերէն բառերու մէջ Եւ Եւ կարգացուիր. իսկ ընդ
հակառակն ըլլալով վարը փակագծիւ գրուած
4 արաբերէն բառից մէջ ալ իբր Եւսէ կը կար-
գացուի. զոր օրինակ

خَوَاب خَوَاهِش خَوَاجَه خَوَانِجَه خَوَانَدَه خَوَانَدَه
خَوَانَسَالَار خَوِيش خَوِيشَاوَنَد (حَيَوَة زَكَوَة
صَلَوَة مَشْكُوَة)

Հ. Եւ Եւ դրոյն վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ :

Պ. Հետեւեալ երկու գիտելիքը,

1. Մաս մը Արաբերէն բառից վերջը -

կազմեալք սխալ արտասանութներն են :

ԲԱՐԿԻՐ (ԲԿԻՐ) . ԲՐԱԴՐ (ԲԼԱԴՐ) . ՄՄՍԽԵՅ (ՄՈՍՄՈՒԿ) .
ԴՏԵՆԿԱԿ (ԴՆԿԱԿ) . ՄՐԻՄ (ՄԻՐԻՄ) . ԱՔՐԻՆ (ԱՔՐԻՄ) .
ՆԵԼԻՆ (ՆԱԼԻՆ) . ՆԵԴԲԱՆ (ՆԵԴԲՈՒՆ) . ԿՔԻԵ (ԿԵՔԻԵ) .
ԱՄԿ (ԱՄԿ) . ՆԵՅ (ՆԵՅ) . ԴԵԴԵԲԱՆ (ԴԵԴԵԲԱՆ) .
ԿԱՐԲԱՆ (ԿՈՐԱՆ) . ԲԱՅՈՒՇ (ԲԱՅՈՒՇ) . ՄԻՇՐԵ (ՄԻՇՐԵ) .
ԱՇԽԱ (ԱՇԽԱ) . ՄԱԽՏԱԲ (ՄԱԽՏԱԲ) . ՄՄՍԵՄ (ՄՈՍՄԱՄ) .
ՇՈՐԲԱ (ՇՈՐԲԱ) . ԲԵՐԴԱԿ (ԲԱՐԴԱԿ) . ՔԵՅԵՆ (ՔԵՅԵՆ) .
ԿԵՐԲԱ (ԿԵՐԲԱ) . ՏՈՐԵ (ՏՈՐԵ) . ՄԱԼԵ (ՄԱԼԵ) .
ԵԼՔ (ԵԼՔ) . ԱՍՏԻՐԱԿ (ԱՍՏԻՐԱԿ) . ԿԱՐԿԻՐ (ԿԱՐԿԻՐ) .

22. ԴԱՍ

Հ. Նոյն կամ նման գրով բայց տարբեր
ձայնանիշով բառեր ալ կան :

Պ. Այս կան, ինչպէս են հետեւեալ բա-
ռերն :

ԱԵԼԵ ԱԵԼԵ ԱՅԼԵ ԱՅԼԵ ԱՅԼԵ ԱՅԼԵ

ԱՐՆԿ ԱՐՆԿ ԱՐՆԿ ԱՐՆԿ
ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ
ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ
ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ
ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ
ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ
ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ
ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ

23. ԴԱՍ

Հ. Հայերէն բառից հետ նշանակութեամբ
նոյն և արտասանութեամբ նման բառեր ալ կան :

Պ. Այս պարսկերէն և արաբերէն բառից մէջ
կը գտնուին, ինչպէս են ասոնք :

ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ
ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ
ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ
ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ
ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ ԵՆԵ

Հ. Բայց բառն ի՞նչ է :

Պ. Պարսկերէն կամ արաբերէն երկու բառերէ կազմուած մասնաւոր նշանակութեամբ բառ է, որ մէկ բառի պէս կ'արտասանուի՝ և ԲԱՆԴԱԿ (کلمه مرکبه) կը կոչուի. զորօրինակ

طُوبَخَانَه مِيكَدَه خَوَابَكَا اَمَرِ نَامَه بَايَخْت شَاهَرَاه
شَبَم خُونَاب سَنَكِل كَرَم عَادَه سِيَاهِشَم گِرَان بَهَا
حِيَايَخْتش دُورِينَ پَرَتُوسُوز شَفَايَدِر صَحْرَانَشِين
خَاطَرَمَانَدَه حَسَرَت دِيدَه

Հ. ԲԱՆԴԱԿ կցմանը մասին ի՞նչ կանոն կայ:

Պ. Երբ երկու բառերը կամ գոնէ մին միավանկ ըլլալով հանդերձ նախադաս բառին վերջի գիրն ալ ետէն ԳԵ՛ ըլլայ, իրարու կը կցուին, ապա թէ ոչ չեն կցուիր:

24. ԴԱՍ

Հ. Երկու բառից մէջ իբրեւ ԴԱՍ զրուած, զիրն ի՞նչպէ՞ս կը կարդացուի:

Պ. Վէ կը կարդացուի. բայց երբ երկու բառերն արաբերէն և պարսկերէն ըլլալով հանդերձ նշանակութեամբ ալ ԴԱՍ կամ ԴԱՍ կամ ԴԱՍ կը կարդացուի:

ԸԼԼԱՆ, այն առան -- կը կարդացուի. զոր օրինակ.

Է՛ կարդալու օրինակներ

قَلَمٌ وَ كَاغِدِ اَتَمَكْ وَ بَنِيَرِ خَانِ وَ قَاطِرِ بِصَدِيقِ
وَ جَارَشَبِ صُو وَ بَغَرْدَاقِ

-- կարդալու օրինակներ

لُطْفٌ وَ كَرَمٌ عَرِضٌ وَ نَامُوسٌ بِدَرٌ وَ مَادَرِ اِسْمِ
وَ شُهْرَتِ اخَذَ وَ اَعْطَا رُوزٌ وَ شَب

Հ. Մասնաւոր կանոնով մ'առանց Է՛-Է՛ իրարու հետ զրուած երկու կամ աւելի պարսկական և արաբական բառերն ի՞նչպէ՞ս կարդալու է:

Պ. Նախադաս գտնուող բառին վերջը Է՛-Է՛ կարդալու է. զոր օրինակ

شَاگَرْدِ مَكْتَبِ . طَيِّبِ مَشْهُورِ . تَحْصِيلِ هُنَرِ . چَارَشُویِ
بَلَدِه . آرزوئیِ مَقْبُولِ . صَفَائِ عَالَمِ . پاشایِ عَادِلِ
ادَارَةُ كَرَكِ . خانَهٗ وَاسِعِ . والیِ بَغْدَادِ . قَاضِیِ مَرْتَشِیِ
ارَادَةُ سَنِيَّةِ شاهانَهٗ . بیورلیدیِ مَتَصَرِّفِ اَكْرَمِیِ

Այս օրինակաց մէջ ի՞նչ կը տեսնուի:

Պ. Կը տեսնուի որ եւեթ և չորս ձայնատառով վերջաւորեալ բառից վերջը ւ մը՝ և եւ ձայնատառով, հետեւեալ կամ ձայն թիւ վերջաւորեալ բառից այդ գրերուն վրայ ալ մը գրուած է :

ԴԱՍ 25.

Հ. Հաջորդեալ կոչուածն ի՞նչ է :

Պ. Իսթիք ձայնով ունեցող այս ձև է , որ իբրեւ իւրեւ յոթ միայն արաբերէն բառից սկիզբը կը գրուի , և եթէ սկիզբը գրուած բառին նախորդ գիրն ալ ձայն թիւ (հոսրուֆը չէմսիյէ ض ص ش س ز ر ذ ث ت) կոչուած այս ւ տառն և չորս գրերէն մինքնալ , լ գիրը չկարդացուիր՝ և ձայն թիւ երեւելու առնելով կըրկին կը կարդացուի . զոր օրինակ

البَابُ الْعِلْمُ الْمَدْيُونُ الْجَوَابُ . اللَّهُ السَّلَامُ
الشَّرِيكَ الطَّعَامُ

Հ. Եւ յառաջ եթէ գրուած մը կամ ձայնատառով ձայն թիւ վերջաւորեալ մը և կամ ձայն թիւ վերջաւորեալ բառով կենայ , այն տառն լ և ի՞նչ վիճակ կուտենայ :

Պ. Ինչ և գիրը անձայն կը մնայ , և գրուածն ,

ձայն թիւ և ձայն թիւ վերջի գիրն ընդհանրապէս եօթի ձայնով և ձայն թիւ վերջի գիրն ալ եօթ ձայնով կուտենայ՝ ու լ ն ալ այդ ձայն թիւ ձայնին կը հետեւի . զոր օրինակ

شَيْخُ الْإِسْلَامِ دَارُ الشِّفَا حَبِيدُ الْمَزَاجِ عَظِيمُ الشَّانِ
مَذْكُورُ الْمَقْدَارِ سَالِفُ الذِّكْرِ صَيَادُ السَّمَكِ فِي نَفْسِ الْأَمْرِ
عَلَى وَفْقِ الْمُرَادِ بِسْمِ اللَّهِ

Հ. Բայց եթէ լ ին նախագաս գտնուող բառը միայն ձայն թիւ մ'ըլլայ , լ և ի՞նչպէս կը կարդացուի :

Պ. Դարձեալ լ ին գիրն անձայն մնալով լ գիրն ալ նախագաս գտնուող ձայն թիւ կամ անոր վերջի գրոյն արդէն ունեցած ձայն թիւ ձայնին կը հետեւի . այս վիճակը կուտենայ նաև երբ մէկ քանի բառերն ալ իրմէ յառաջ գտնուին . զոր օրինակ

بَيْنَ الْأَقْرَانِ عِنْدَ النَّاسِ عَنِ الْغِيَابِ بِالتَّصَدِيقِ
غَيْرُ الْمَقَاوِلَةِ غَيْرُ الثَّرَوَاتِ وَالْحَاصِلِ ذِي الْقَعَادَةِ
ذَوِ الْفَقَارِ ذَوِ الْعُقُولِ

26. ԴԱՍ

Հ. Ո՞ր բառերն են որ սովորաբար հոգնականով խոսքով երկու բառից մէջ կը դրուին :

Պ. Հետեւեալ օրինակաց մէջ տեղի բառերն են, որոց նախադաս դրուածն ալ միշտ երկուսով բառ կ'ըլլայ :

بَرَقَر شَاكَرْد اِيَكِي تَرَضِبَطِيَه اُوچ نَفَر كَاتَب دُرْت رَاس
 قِيُون بِش رَاس جَارِيَه اَلْتِي رَاس كُولَه يَدِي قَطَعَه رَلا
 سَكَن قَطَعَه سَنَد طَقُوز قَطَعَه كَمِي اَوْن قَطَعَه طُوب
 يَكْرَمِي بَاب خَانَه اُتُوز بَاب مَغَارَه قَرَق بَاب دَكَّان اَلَلِي
 عَدَد طَاوُق اَلْتَمَش عَدَد مَحْمِدِيَه يَتَمَش عَدَد يُوْرَك

Հ. Այս հոգնական բառերն ամէն բառի քով կրնան դրուիլ :

Պ. Այ, բնականապէս անձերու քով՝ կենդանեաց և գերեաց քով՝ կտրուած անձերու, զրուծիւններու, խոշոր շարժական բաներու քով՝ անասուններու, դրամներու, զարդերու, կարասիներու քով և շէնքերու քով կը դրուի :

Հ. Որ բառերն են որ մեր լեզու բառին նը-

շանակութեամբ թէ՛ առանձինն և թէ՛ բառից հետ կը գործածուին :

Պ. Վարը օրինակաց մէջ նախադաս դրուած բառերն են :

مَرْقُومٌ دَلَالٌ مَرْقُومَه قَادِيْن مَرْبُورَه خَاتُون مَذْكُور
 آدَم مَشَارُ إِلَيْه قَرَال مَشَارُ إِلَيْهَا قَرَالِجَه مَوْمَى إِلَيْه حَاكِم

Հ. Այս հոգնական բառից վրայ ինչ գիտելիք կայ :

Պ. Սոյն երկու գիտելիքը, 1. իդական բառից սկիզբը դրուածներուն վերջը հոգնական մը կը դրուի, 2. մարդաստիճան մարդոց հետ կամ տեղ մօտիճանաւոր կամ պատուաւոր մարդոց հետ կամ տեղ և միւսներն ալ հասարակ մարդոց կամ իրաց հետ կամ տեղ կը գործածուին :

27. ԴԱՍ

Հ. Բառից վերջը դրուած թուրքերէն հոգնական ինչպէս կը կարգացուին :

Պ. Երբ բառը, կամ մէկ վանկէն աւելի եղած տառն՝ իւր յետին վանկը հոգնական լինելու ալ հոգնական կը կարգացուի, բայց երբ

Բռնիչը նախքան ԲԼԼԵՅԻ, մասնինն ալ Բռնիչը նախքան կը կարգացուի . զոր օրինակ

تَنَكَّه دَن قَايَقَدَن دَرْدَه قِوَدَه شَاكَرَد اِيْلَه
فَاشِق اِيْلَه چِيچِكَل اَوْشَاقِ دَرَه جِك اَوْطَه جِق
اَوْجَكَز دُوسْتَمُخَز سَكَزِجِي قَرَقِجِي شَكَرِجِي طَاشِجِي
اَز مِرِي يَاغَلِي گُوکُلُو اَسْتَاوِلُو اَرَمِيَه فَرَا نِسْرَه
کِيَه لِن صَبَاحِلِن اَشْکِجَه سَنَه حَيَوَانْجَه سَنَه

Հ. Բառի մը նշանակած բանը շատցնող
մասնիկներն ս՛րտնք են :

Պ. Վարդի օրինակաց վերջը դրուած մասնիկներն են, որոցմէ քի կամ քի քան մէկն բառից վերջը՝ ان, ها, و արտակերէն, քիչ անգամ ալ արաբերէն, բառից վերջը՝ ه, ا, و, ین, ون արաբերէն բառից վերջը կը դրուուին, և (اداء جمع) (էտաթը ճէմ) կը կոչուին :

مکتبہ . کاغذ . مردان ضابطان . دریاهما
قضاہما . مامورین مدرسین . معلون حاضرین .
سندات نباتات .

Հ. Եւ մասնկան վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ :

Պ. Այս մասնիկն երբ էն կարգացուի, բառին նշանակած բանին երեւոյ՝ ըստ իր ցուցնէ, և երեւոյն հետեւ (էտաթը թէսնիյه ادات تنبيه) կը կոչուի. զոր օրինակ شاهدین երկու վկայ:

28. ԴԱՍ

[illegible]

Պ. Վերջերսին ۵ ۱ թուրքերէն մասնիկնե-
րը դրուած ատեն ունեցած փոփոխութիւննին
է, որուն առճկ. «أحوال اسم» (احوال اسم) կ'ըսուէ.
գործիւնակ

مَكْتَبَ أَشْكَ فَاشِقْ قَاضِي مَكْتَبِي أَشْكَ
فَاشِغِي قَاضِي بِي مَكْتَبَهُ أَشْكَه فَاشِغَهُ مَكْتَبُكَ
أَشْكَكَ فَاشِغُكَ قَاضِيكَ

Հ. Բան մ'որուն ըլլալը ցուցնող մասնիկ,
ներք որո՞նք են :

Պ. Վարը փակագծեալբառից վերջը դրուած
թուրքերէն մասնիկներն են , որոց մասնաւորա-
պէս ۱. ۲. ۳. ۴. (զամիրի իզաֆի ضمير اضافي) կ'ըսուի :

(سند) چوملک چاق بابا (سند) چوملک
 چاغم بابام سندمز چوملکمز چاغمز بابامز

32. ۹۰۰۰

صحت وعافیت برخزینۀ کران بها اولوب مالک اولان قیمتی
بیلز وغائب ایدن تأسف ایلر . سلامت انسان حفظ لسانده در .
اڭ بیوک زکیئتک عقدر واڭ بیوک فقیرلک احققدیر . عدم
عمل هر معائبک اناسیدر . عالم جاجلی طانور زیر کنیدیسی دخی
جاحل اولمشدیر لیکن جاحل عالمی طائیز ز را کنیدیسی اصلا
عالم اولماشدیر . یالکز کنیدیسنه بکنن آدم کنیدیسنی کیسهیه
بکنندیرهمن . حکیم اولان کندی نقصانلرینک سببنی کندی
نفسنه وعقلسرایسه بشقهلرینه صورار . تربیه انسانک عمری
اولدقجه کیهجکی لباسیدر .

33. ۹۰۰۰

آدمک بریسی سکز یاشنده بولنان اوغلی ایله قوڭشوسنک
ترلاسنه بقدا۱ چالمغه کیدوب اطرافده کیسه اولوب اولدیغی
ایوجه کوزدن کچیرد کدنصکره چوالنی طولدرمغه باشلادیغی
صرده اوغلی پدرینه « بریردها قالدی باقهجق اوراسنی اونوتدک »
دینجه مر قوم قورقوسندن چوالی بره راقهرق « قنخی طرف
اوغلم » دیو سوال ایلش ایسه اوغلی دخی پدرینه جواباً
« کوکه طوغری باققالغی اونوتدک ودوشمدک که جناب الله اورادن
سیر ایدیور » دیمش . بو کلام پدرک ضمیرینه طوقنوب همان
خانهسنه عودت ایلش وجناب بارینک نظار الجمله ایدوسکنی
فکرینه صاقلایهرق خرسزلق ایتک عادت مذمومه سنندن
بسبتون قارغ کلش .

34. ۹۰۰۰

بر چالشغان اهل زراعت اولهجکی اثناسنده چالشمهک نه
درجه فائدهلی اولدیغنی کندی اوغله فعلاً کوسترمک ایچون
آنی یاننه چاغرمش وکیرلی برشی بیان ایتک صورتیه آکا « اوغلم
بزم سوروب زرع ایده کلش اولدیغمن ترلاده مدفون بر خزینه
واردر قنخی طرفده اولدیغنی خاطرمدۀ دکل لیکن کیسهیه
طوبورمقسزین اگر ترلایی بالذات قازییهجق اولورسهک شبههسر
بوله جقسک » دیهرک آنی نصیحتلدقندن صکره اولیو یرمش .
اوغلی مدفون خزینهنی بولق امیدیه ترلایی بر اوجندن
او بر اوچنه قدر تکمیلأ قازیمش حالبوکه او یله برمدفون خزینهنه
راست قلمدیکندن مغموم ومخزون اولش انجق بو صورته ترلا
بروجه لایق سوریلوب زرع ایدلش اولغله اوراق وقتنده محصو-
لاقی غایت برکتلی اولش ومر قوم دخی زکیینلوب پدرینک سوبلش
اولدیغی مدفون خزینۀ چالشمه اولدیغی درک وفهم ایلش .

35. ۹۰۰۰

بیک بشبوز یکیرمی ایکی سنۀ میلادیه سنده سلطان سلیمان
ثانی حضرترلری ردوس جزیره سنی محاصره ایلدیکنده ردوسلو
خانک بری کنیدیسنه بر مکافات وعد ایلدکده شهرک تسلیمته
چاره بوله جغنی تکلیف ایلش . سلطان مشارالیه « اگر مر قوم
وعدیننی اجرا ایده جک اولورسه مکافاة قیرمی کنیدیسنه
ویرمکلکی وعد ایدرم » دیمش وخان مر قومک دلاتیه ردوسی
ضبط وتسخیر ایلش . انجق مال دنیا طمعیه خیانتلک ایتکه

شمدي بن اعدام جزاسيله محكوم اولمز ايدم اشته ديلنك ايصيروب
قو پارديغك سبي بودر» سويلش .

37. ۹۰۰۰

يهوديلرك برروايت عتيقه سته نظراً يوز چاغلرنده اولان بر
اختيار آدم برآخشام حضرت ابراهيم چادرنده مسافر اولوب
سفره باشنده هيچ بردعاوشكر ايتكسز ين اكل طعامه باشلاينجه
حضرت ابراهيم « نيجون جناب پروردكاره عبادت ايتزسك »
ديو سوال ايلش ومسافر مرقوم دخي كنديسنك آتش پرست
اولوب بشقه الله بيلديكني بيان ايلش ايسه حضرت ابراهيم
پرغضب اوله رق آني چادرندن قوغيو يرمش وكيجه طيشاروده
قالش . جناب عفو تعالي حضرت ابراهيمي چاغروب مسافر .
ينك نروده اولديغني سوال ايلش وحضرت ابراهيم دخي « ذات
پاككزه عبادت ايتديكي ايجون چادرمدن قوغدم » جوابي
ويرمش ايسه « بن مرقوم مسافرندن تحقير اولنديغم حالده يوز
سنه تحمل ايلش ايكن سن بركيجه جك صبركدار اوله مدلكمي
سو يليبوب حضرت ابراهيمي تكدير ايلش .

38. ۹۰۰۰

برآتلي يولجي اثنای راهده برکولكه لي صوباشنده اينوب
وهكبه سني آشاغني آلوب آتني ده صاليو يرمش كه اوتلنسون . برآز آرام
ايلد كدنصكره آته راكباً يوله روان اولمش ايسه ده برارنده بولنان
كوپكي حولا يه رق آتلك براوكنه كچمكه بركيو دونمكه باشلامش
وبرقاج دفعه بوحر كخته دوام ايلد كدنصكره بردنيره صيچرايوب

چغر اچش اولماق وخائن مرقومك جزاء سزاسني و يرونده
سائرلرينه غيرت اولق اوزره قيريني وخائن مرقومي چاغروب
آكا « اشته قيزم باق كه وعدمي نصل صاقلايورم لكن سن
خرستيآن وقيزم مسلمان اولديغندن سن دخي ظاهراً و بطناً
مسلمان اولدقجه قيريمي سكا و يرم . امدی شودريني دكشدرمهك
ايجاب ايدر » ديوب خائن مرقومك دريسي بوزمك وبرفوجي
ايجنده طوزلق اوزره امر بيورمش .

36. ۹۰۰۰

چوجغك بري هر گون قوگشورينك كومسندن بمورطه
چالوب والده سته کوتورر ووالده سي دخي نره دن آلوب كتيرديكني
اصلاً صور سوال ايتكسز ين ممنونيله قبول ايدر ايمش .
چوجق بويله يوز بولوب ايوجه خرسزلفه آشه رق كونك
بريسنده ده چايردن بر باشانك آتني چالمش لكن طو بولوب بردار
اولسنه محكمه ده حكم و يرمش . دارا غاجنك يانته کوتور بولوب
آصيله جنجي ائناسنده والده سته برديه جي اولوب يانته گليني رجا
ايلش ورجاسني قبول اولوب والده سي يانته كتيرلد كده مرقوم
چوجق آكا « والده اشته بن آصيلوب اوله جكم رجا ايدرم ديلني
طيشاري چيقاركه بركره اوپه يمده آرزومي آله يم » ديو تكليف
ايلش . والده سي ديلني طيشاري چيقارنجه چوجق دخي
ايصيروب قوپار يويرمش . بو وحشيلكنك سبي صورلدقده
جواباً « اكر چالوب كنديسنه كتيرمش اولديغم بمورطه لدنطولايي
بك والده م سوال و بني تأديب ايتش اولسيدي بودرجه يه واروب

آتک بویونه صار یله رق ایلرو کتسنه مانع اولمش . یولجی کو پکنک
بو حرکتدن زیاده سیله حد تلنه رک تفنکی چکمش و کو پکنی
اور یو یرمش زواللی کویه جک مجروحاً اگله یه رک سورینه
سورینه کیرویه کتمش . مرقوم یولجی برآز کتد کدنصکره نادم
اولوب کیرودونمش و کورمش که هکبه سی آرام ایلش اولدیغی صو
باشنده قالمش و کو پک ده قانی آقه آقه هکبه نك یانته واروب و بایلوب
دوشمش در . یولجی کو پکنک اقدیجه اولان تلاشک سببی او
ساعت اگلا یوب مرجه کلهرک کو پکی اوخشامغه باشلامش
و کو پک دخی کوزلرینی آچهرق صاحبک اللربنی یلادقدنصکره
اولیو یرمش .

T. AZATYAN'ın Koleksiyonundan
ՀԱՆՐԱՊԵՏ Բ. ԱԶԱՏՅԱՆ Ի. Բ. Բ. 67